

stilar till förmån för ett personligare uttryck. Gemensamt för byggnaderna var, utöver att de ursprungligen hyste bankhallar, fasaderna i natursten (vilka motsvarade tidens ideal när det gällde materialval). När byggnaderna stod färdiga 1902 var det dock olikheterna som fick svidande kritik. Kulturskribenten Tor Hedberg skrev i *Svenska Dagbladet*, att husen "... äro var för sig anmärkningsvärda skapelser, men mellan dem är det en oförsonlig strid på lif och död, och de liksom uppbjuda alla sina krafter att skada hvarandra. Färger, dimensioner, formspråk, lynnesart, allt är olika, allt svär mot hvart annat och det synes vara en meningslös slump som sammanfört dessa byggnader från tre av världens hörn till ett Stockholmskvarter" (s. 172).

Rosenbad – huset som spegel är en beställningsuppgift som den skicklige författaren lyckats synnerligen väl med. Det är dock inte någon helt enkel uppgift och det blir oundvikligen en rad upprepningar och bruten kronologi. *Rosenbad – huset som spegel* är försedd med ett rikt bildmaterial bestående av originalritningar och skisser, samtida dokumentationer och nytagna fotografier av hög kvalitet. Vid en första anblick är det lätt att tro att den vackert illustrerade monografin framförallt är en påkostad presentbok, men den överträffar vida förväntningarna. Man behöver inte vara specialintresserad av Rosenbad för att få stor behållning av boken, eftersom Sörenson i sin skildring framförallt tar oss med till en spännande epok i svensk arkitekturhistoria.

Anna Ingemark, Linköping

Stadens minne. Stockholms stadsarkiv till år 2000. Britt Hedberg (red.). Stockholmia förlag, Stockholm 2002. 430 s., ill. ISBN 91-7031-120 X.

Stockholms stads förvaltning har genom seklerna lämnat efter sig en ansevärd mängd historiskt material. Kunskapen om det arkiv som förvaltar och tillgängliggör detta material har nu i Britt Hedbergs digra arbete fått en välkommen sammanställning, som samtidigt utgör både en historisk översikt och en fördjupning i arkivets olika materialkategorier.

Först mot slutet av 1800-talet blev arkivet en mötesplats för forskare. Då inrättades forskarsalar och bestämda öppettider reglerade verksamheten. Stockholms stadsarkiv öppnades för allmänheten 1897. Öppettiderna var emellertid begränsade och de första åren besöktes arkivet bara av något hundratal forskare årligen. Först

efter att öppethållandet utvidgats efter 1916, steg besöksiffrorna. Många namnkunniga akademiker, journalister och författare har under åren grundat sin forskning på arkivets material.

En arkivnämnd inrättades 1929 och arkivet blev samtidigt en egen kommunal förvaltning. Hedbergs framställning rymmer fylliga beskrivningar av såväl nämndledamöter som nämndens verksamhet och dess relation till Riksarkivet och landsarkiven. I ett särskilt avsnitt skildras de olika stadsarkivvarier som styrt verksamheten sedan den första tjänsten inrättades 1930. Myndigheten i övrigt får också sin särskilda beskrivning, men det är först då man kommer till själva "minnet", dvs. dokumenten – 6,5 hyllmil pappershandlingar – som boken öppnar sig som en spännande aptitretare, med vackra bilder och en informativ genomgång av handlingar, från de äldsta dokumenten i form av bl.a. sigill och privilegiebrev, till dagens förvaltningsprotokoll. Det forskningsmaterial som främst efterfrågas har dock alltid varit mantals- och taxeringslängderna.

Stadens fysiska gestaltning och utveckling kan studeras i såväl kart- och ritningssamlingen som i stadsarkitekternas arkiv medan jordeböcker, uppboräslängder och andra handlingar kan berätta om vilket liv som levts i staden, vilken handel som bedrivits, hur verksamheten såg ut vid industrier och manufakturer och hur man tog hand om sina fattiga. Här återfinns också mer speciella arkivhandlingar, som den serie från 1900-talets början som behandlar vit slavhandel eller en volym om kole-rans härjningar 1834. Mer kända är naturligtvis kyrkböcker och alla handlingar som har sitt ursprung i stadens nämnder och styrelser, inte minst från skolornas och andra institutioners verksamhet. Hospital, barnhem, uppfostringsanstalter, sjukhus och kuranstalter kan liksom elverk, vattenreservoarer, sophantering och brandförsvar studeras i detta arkiv.

Sedan 1994 finns i Stadsarkivet också en hel del myndighetsarkiv från regionala och landsomfattande myndigheters verksamhet. Bland dessa märks inte minst handlingar från rättsväsendets myndigheter. Flera kriminalvårdsarkiv, bl.a. Långholmens, återfinns här. Boken avslutas med några avsnitt om dagens och framtidens verksamhet. Hedbergs framställning fungerar både som inspiratör till nya forskningsperspektiv och som dörröppnare för dem som ännu inte stiftat bekantskap med arkivets resurser, samt inte minst som en krönika över arkivets verksamhet.

Birgitta Svensson, Lund/Stockholm